

Олеся ЛЕБІДЬ

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Проаналізовано теоретично-методичні проблеми фінансування банківських інновацій. Узагальнено підходи до визначення понять “фінансування” та “фінансове забезпечення інновацій”. На основі критичного аналізу існуючих розробок сформовано систему фінансового забезпечення впровадження інновацій банку, показано взаємозв'язки її ключових елементів.

За останні роки у світі прискорюються зміни у соціальному й економічному житті. Він перебуває на порозі структурних зрушень, що пов'язані з експоненційним зростанням кількості даних, тільки незначний відсоток яких опрацьовують та аналізують [1; 2]. Ці зміни стосуються й фінансової сфери, зокрема роботи банків [3]. Банки, які зможуть більш ефективно й якісно обробляти інформацію, будуть мати переваги в інноваційному розвитку та матимуть можливість підвищити власну ефективність за рахунок використання високотехнологічних банківських продуктів на послуг. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та зростання їх значення в суспільстві вимагають від банківських установ постійно відстежувати інновації, а за необхідності й впроваджувати. В стратегії більшості банків, які є досяжними для широкого загалу, можна побачити такий розділ, як інформаційні технології [4; 5; 6]. Отже керівництво банків розуміє про необхідність розвитку такого стратегічного напрямку, як впровадження і використання новітніх банківських технологій. Проте впровадження нових банківських технологій та будь-яких інших інновацій пов'язано передусім зі значними фінансовими витратами, здійснення

яких у період кризового функціонування банківської системи, яка ще не оговталась від наслідків глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр., є проблематичним. 2013 фінансовий рік одинадцять з п'ятнадцяти найбільших банків України завершили зі збитками, обсягами від 14 млн. до 6 млрд. грн. Окремі банки мають негативну динаміку обсягів активів, що свідчить про проблеми у діяльності або навіть про її згортання. Станом на 30.09.2014 р. 20 банків України перебувають у стадії ліквідації, а 15 банків вже завершили її [7]. З огляду на викладене вище існує проблема, з одного боку, стабілізації фінансової діяльності банківського сектору України, а з іншого – нагальна потреба у фінансуванні банківських інновацій, які є важливою умовою ефективного функціонування сучасних банків, їх конкурентною перевагою та одним із стратегічних векторів розвитку. Необхідність вирішення питань пошуку джерел, засобів та підходів до фінансування впровадження банками інноваційних технологій зумовили актуальність наукового пошуку та висвітлення його результатів у нашій статті.

Аналізу проблем та дослідженню різних науково-методичних аспектів впровадження та фінансування інновацій присвятили

свої праці провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких найбільш вагомий внесок здійснили О. Амоша [8; 9; 10], Т. Васильєва [11; 12], В. Геєць [13; 14], О. Колодізєв [14], М. Крупка [16], А. Кузнєцова [17; 18], Л. Кузнєцова [17], Ю. Куценко [20], С. Онишко [20], А. Присяжнюк, [22], В. Рошило [22], І. Сердюк [24], Р. Фатхудінов [26], О. Юркевич та М. Диба [25].

Визнаючи вагомість наукового внеску результатів досліджень зазначених авторів, слід зауважити, що більшість праць присвячено проблемам фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, наукових організацій та установ [8; 11; 12; 15; 16; 17; 18; 21; 23; 24; 25] або макроекономічним аспектам фінансування інноваційної діяльності та інноваційного розвитку економіки або окремих її економіки [10; 13; 14; 16; 21; 22]. Так, праці О. І. Амоші присвячені розробці та подальшому розвитку питань організаційно-правового і соціально-економічного забезпечення активізації інноваційної діяльності [8], особливу увагу приділено інноваціям у реальному секторі економіки, зокрема вугільній галузі; проаналізовано механізми, особливості та окреслено перспективи переходу економіки України на інноваційну модель розвитку [10]. У роботах В. М. Гейця [13; 14] здійснено глибокий аналіз інноваційних перспектив України на загальнодержавному рівні та розвинено науково-методичні положення функціонування та розвитку національної інноваційної системи.

В роботах Т. А. Васильєвої значна увага приділена діяльності банків на ринку інвестування інноваційної сфери, де автором визначено місце банків на цьому ринку [11, 335, 354], механізм участі банків у інтеграційних об'єднаннях на ринку інноваційного інвестування [11, 346], питання кредитного фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання [11, 377–393], особливості проектного фінансування інновацій, здій-

снюваного банками [11, 421–441]. З точки зору питання фінансування інновацій цікавою є розробка Т. А. Васильєвої щодо науково-методичного підходу до вибору форм банківського фінансування інноваційної діяльності залежно від стадії життєвого циклу інновації, який передбачає здійснення за спеціальною системою критеріїв системного порівняльного аналізу кредитування, інвестування, проектного та венчурного фінансування інновацій [11, 441, 459–461, 483]. В цілому погоджуючись з Т. А. Васильєвою та визнаючи важливість багатоаспектного порівняння форм банківського фінансування інновацій, слід звернути увагу на теоретичну спрямованість такого підходу, відсутність його практичної реалізації та апробації на конкретних прикладах та відносно певних об'єктів і проектів фінансування. Також не висвітленими в роботах Т. А. Васильєвої є питання самофінансування банківської інноваційної діяльності, хоча автор визначає та виокремлює серед внутрішніх банківських інновацій технологічні, адміністративні та концептуальні, а серед зовнішніх – комунікаційні та інвестиційно-кредитні [11, 344], питання щодо пошуку фінансування таких інновацій або визначення обсягу необхідних фінансових ресурсів для їх розробки та впровадження не досліджено.

А. Я. Кузнєцова у своїй праці [17; 18] розробила питання фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, а також окремі складові макроекономічного регулювання цього процесу. З точки зору фінансового забезпечення впровадження інновацій, важливим здобутком А. Я. Кузнєцової є розробка системи фінансового забезпечення інвестиційної-інноваційної діяльності. Проте слід зауважити, що така система, по-перше, розроблена на рівні держави, тобто вона є національною системою, а по-друге, серед її суб'єктів банківські установи та власне банківське фі-

нансування не виокремлені, що, на думку автора, є суттєвим недоліком. Науковець обґрунтувала необхідність вибору способів фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності з урахуванням притаманних інноваціям класифікаційних ознак, а саме: типу інновацій (продуктові, технологічні, організаційно-управлінські, освітньо-наукові), сферами впливу, глибиною і масштабністю впровадження в економіці країни (світові, макро-, мікроінновації, державні, регіональні, глобальні, локальні), ступеня новизни (базові, поліпшувальні, псевдоінновації), джерела ідеї (відкриття, винахід, рацпропозиція та інші), виду новинки (конструкція і пристрій, технологія, матеріал, речовина, живі організми) та способу заміщення існуючих аналогів (вільне заміщення, системне заміщення) [17, 145]. Проте варто зауважити, що відповідність між пріоритетним способом фінансування та окремими інноваціями в роботі А. Я. Кузнєцової не здійснено.

Аналіз роботи С. В. Онишко [21] показав, що основна увага автора в дослідженні питань фінансового забезпечення інноваційного розвитку зосереджена на аналізі практики формування і використання фінансових ресурсів в економіці України в сферах фінансів підприємств, державних фінансів та фінансів домогосподарств, тобто питання банківського фінансування інновацій не розглядалось, а отже, й питання фінансового забезпечення власної інноваційної діяльності банків автором не досліджено.

Отже, питання самофінансування банків або їх фінансування із зовнішніх джерел щодо розроблення та впровадження інновацій та новітніх технологій залишилось поза увагою провідних вчених. У зв'язку із цим виникла об'єктивна необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є визначення сутності, структури та складових процесу фінансування банківських інновацій та технологій.

Для досягнення поставленої мети в роботі було вирішено такі завдання: 1) здійснено критичний аналіз підходів до визначення понять фінансування та фінансове забезпечення банківських інновацій, показано взаємозв'язок між ними; 2) визначено структуру системи фінансового забезпечення впровадження банківських інновацій; 3) сформовано склад елементів та показано взаємозв'язки структурних блоків системи фінансового забезпечення впровадження банківських інновацій.

Коло проблем, пов'язаних з фінансуванням банківських інновацій, слід розділити на дві групи: перша є теоретико-методологічною і характеризується недостатньою розробкою, а іноді і відсутністю наукових розробок, теоретичних і методичних підходів до визначення фінансової забезпеченості інноваційної діяльності банків, до оцінювання можливостей фінансувати розробки і впровадження інновацій у власну діяльність, до визначення пріоритетних напрямків фінансування банківських інновацій; друга має прикладний характер і пов'язана з фактичним фінансовим станом банків і банківської системи, дефіцитом вільних інвестиційних коштів, які можна було б спрямувати на фінансування впровадження банківських технологій. Варто зазначити, що такий поділ є водночас справедливим і умовним, оскільки вирішення другої групи проблем ускладнюється наявністю проблем першої групи, тобто без належного наукового обґрунтування та розробки дієвих методичних інструментів і механізмів фінансування банківської інноваційної діяльності майже не можливо для більшості банків здійснювати ефективно точно спрямоване фінансування впровадження новітніх технологій у власну діяльність. У зв'язку із цим зосередимо зусилля на вирішенні частини теоретично-методичних проблемних питань фінансування бан-

ківських інновацій, а саме розпочнемо з визначення сутності поняття.

У загальному вигляді під фінансуванням розуміють:

- 1) забезпечення наявним грошовим капіталом для використання в певних цілях;
- 2) надання коштів на видатки, пов'язані зі здійсненням замовлень, виконанням програм, утриманням установи та її відокремлених підрозділів;
- 3) надання грошових коштів та фінансових ресурсів на будь-що;
- 4) постачання грошових коштів, фінансових ресурсів;
- 5) виділення коштів та ресурсів для досягнення намічених цілей.

У будь-якому випадку можна виокремити характерні ознаки фінансування:

- процесна сутність, тобто фінансування є процесом: а) забезпечення; б) надання; в) постачання; г) виділення;
- безпосередній тісний зв'язок з грошовими коштами та фінансовими ресурсами;
- цілеспрямованість, тобто процес фінансування має чітко окреслену мету.

Важливо підкреслити, що якщо метою фінансування є отримання прибутку, то у цьому випадку фінансування перетворюється на інвестування. В контексті даного дослідження кінцевою метою є впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків не з метою отримання прибутку, а з метою посилення власних конкурентних переваг, підвищення якості обслуговування клієнтів та їх задоволеності продуктами і послугами банку та загальне підвищення ефективності діяльності банку. Отже, питання інвестиційної діяльності банків в сферу інновацій залишаються поза предметною сферою цього дослідження.

Близьким за змістовим навантаженням до поняття фінансування є фінансове

забезпечення, тому слід показати спільне та відмінне даних категорій, а також їх взаємозв'язок. У Економічній енциклопедії [27] відсутнє визначення поняття фінансування, а фінансове забезпечення визначено суто з позиції брокерської діяльності, а саме як "сума грошей на рахунку клієнта біржі з урахуванням прибутку або збитку за відкритими контрактами і комісії за цими контрактами, отриманої і разі їх ліквідації" [27, 812]. У зв'язку із цим виникає необхідність більш докладно проаналізувати підходи до визначення поняття фінансового забезпечення.

Аналіз праць показав, що не існує єдиного усталеного тлумачення поняття фінансового забезпечення. Більше того, існує кілька протиріч, що ускладнюють розуміння сутності категорії та потребують вирішення. Перше протиріччя полягає у тому, що окремими авторами фінансування визначено більш широким поняттям [12; 15; 28], а іншими – навпаки: фінансування визначається частиною фінансового забезпечення [17]. Друге протиріччя пов'язано із тим, що фінансове забезпечення визнається складовою фінансового механізму, що є більш поширеною думкою серед вчених [21; 29], проте існують дослідження, які визначають фінансовий механізм частиною системи фінансового забезпечення [31, 6].

Оскільки фінансування є похідним поняттям від категорії "фінанси", яка у загальному вигляді класично визначається як сукупність грошових відносин, пов'язаних із формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання продукту [27, 796], то логічним є припущення, що фінансування є процесом цілеспрямованого формування, мобілізації і розміщення фінансових ресурсів та обміном, розподілом і перерозподілом вартості, створеного на основі їх використання продукту. На думку автора, у наведе-

ному вище визначенні формування, мобілізація і розміщення частково дублюють одне одного: формування передбачає залучення і розміщення, а мобілізація – залучення, призов, концентрацію. Відповідно до загальноновизнаної формули кругообігу капіталу, яка передбачає існування трьох основних фаз – залучення, розміщення і використання, сформуємо таке визначення: фінансування – це процес залучення, розміщення і використання грошових коштів і фінансових ресурсів для досягнення певних цілей і отримання запланованого результату.

Економічна енциклопедія визначає, що головним призначенням фінансів є забезпечення осіб достатніми для здійснення їх діяльності грошовими коштами [27, 796]. Отже, поняття “фінансове забезпечення” вказує на достатність грошових коштів та фінансових ресурсів, що має бути обов'язково враховано у визначенні. Аналіз визначень фінансового забезпечення, запропонованих вітчизняними вченими, показав, що основними підходами до розуміння цього явище є такі:

- 1) фінансове забезпечення як економічні відносини [15, 11];
- 2) фінансове забезпечення як процес, послідовність дій, діяльність [21];
- 3) фінансове забезпечення як елемент фінансового механізму [10; 16; 29];
- 4) фінансове забезпечення як комплекс, система, сукупність [9; 12; 17; 25].

Узагальнюючи результати аналізу визначень фінансового забезпечення, що ґрунтується на процесному підході, виокремимо його суттєві ознаки:

- цілеспрямованість;
- достатність обсягів;
- безпосередній тісний зв'язок з грошовими коштами та фінансовими ресурсами;
- результативність або націленість на результат;

- охоплення певних фаз кругообігу капіталу;
- зв'язок з фінансовими інструментами.

У визначеннях авторів, які дотримуються системного підходу, окрім зазначених вище суттєвих ознак фінансового забезпечення, також враховані такі елементи: суб'єкти фінансування; об'єкти фінансування; функції фінансування; джерела фінансування; форми фінансування; методи фінансування; важелі фінансування; моніторинг за фінансуванням; контроль за фінансуванням; регулювання фінансування; умови фінансування. Визначення з позиції економічних відносин та фінансового механізму враховують значно менше характерних ознак фінансового забезпечення і додаткових не виділяють.

Для формування науково обґрунтованого визначення, варто провести критичний аналіз визначень і характерних ознак фінансового забезпечення. В загальному вигляді забезпечення зазвичай розуміють у двох напрямках: перший – передбачає надання будь-кому коштів для життєдіяльності, а другий – означає власне надані кошти. Принциповою позицією автора є підтримка першого напрямку, тобто розуміння забезпечення з позиції процесу. Визнаючи важливість системного підходу та охоплення ним більшої кількості характерних ознак та виокремлення додаткових складових фінансового забезпечення, пропонуємо відрізнати поняття “фінансове забезпечення” і “система фінансового забезпечення”.

Під фінансовим забезпеченням, враховуючи всі його характерні ознаки, пропонується розуміти процес залучення, розміщення і використання достатніх обсягів грошових коштів і фінансових ресурсів для досягнення певних цілей і отримання запланованого результату (рис. 1).

З рис. 1 зрозуміло, що в цілому фінансування будь-чого та фінансове забезпе-

Рис. 1. Схема визначення сутності поняття “фінансове забезпечення”

чення в цілому можна розуміти як синонім, з тією відмінністю, що останнє потребує визначеної суми коштів.

Протікання цього процесу (рис. 1) пов’язано з різними формами, джерелами, методами, важелями, інструментами фінансування, що перебувають у тісному взаємозв’язку і в сукупності утворюють систему, оскільки загальновідомо, що під системою розуміють сукупність взаємопов’язаних елементів з визначеною структурою та організацією, що має певні властивості (цілісності, ієрархічності, спадковості, множинності, багатofункціональності, спрямованості та ін.). Отже, тоді доцільно під системою фінансового забезпечення розуміти сукупність взаємопов’язаних елементів з визначеною структурою та організацією процесу залучення, розміщення і використання достатніх обсягів грошових коштів і фінансових ресурсів для досягнення певних цілей і отримання запланованого результату.

Далі необхідно обґрунтувати склад елементів системи фінансового забезпечення та показати їх взаємозв’язок, тобто визна-

чити структуру. Фінансове забезпечення, як і його система, з точки зору класифікації понять, є співвідносним.

А. Я. Кузнецова [17; 18] запропонувала такий склад елементів системи фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності: форми, важелі, інструменти, та показала взаємозв’язок з фінансовою системою, до якої увійшли державні фінанси, фінанси суб’єктів господарювання, страхування, міжнародні фінанси та фінансовий ринок. Не зрозуміло, по-перше, чому страхування і фінансовий ринок є окремими блоками; по-друге, фінансовий ринок може бути національним, а може бути міжнародним, це у схемі не деталізується, і блоки також є відокремленими, а не такими, що перетинаються; по-третє, у фінансовій системі об’єднано як види фінансової діяльності, наприклад, страхування, так і суб’єкти ринку. Не враховано також провідної інституційної ланки фінансового ринку, а саме банківських установ. Отже, наявність вказаних недоліків та суперечностей не дозволяє взяти за основу структуру фінансового забезпечення, запропоновану А. Я. Кузнецовою.

Іншою розробкою, що описує структуру фінансового забезпечення інноваційного розвитку, є склад елементів системи, запропонований К. О. Ільїною [31, 6], а саме: 1) блок фінансового механізму, до якого увійшли: фінансова політика, фінансові методи та важелі, інформаційне забезпечення, нормативно-правове забезпечення; 2) блок інститутів, що сприяють фінансовому забезпеченню інноваційного розвитку, у складі якого міжнародні та національні (інститути державного сектору, приватного сектору, державно-приватного і громадського сектору); 3) блок джерел фінансових ресурсів, а саме: кошти державного і місцевих бюджетів, власні кошти підприємств, позикові кошти, кошти вітчизняних інвесторів, кошти іноземних інвесторів. До недоліків системи фінансового забезпечення, запропонованої К. О. Ільїною [31, 6] слід віднести: по-перше, не показано взаємозв'язок елементів системи; по-друге, не зрозуміло, чому джерела фінансового забезпечення відокремлено від його фінансового механізму; по-третє, блок інститутів, що сприяють фінансовому забезпеченню, і блок джерел фінансових ресурсів фактично дублюють один одного, оскільки показують кошти цих суб'єктів з деталізацією на власні та запозичені. Проте слід відмітити й сильні сторони запропонованого підходу: зокрема враховано нормативно-правове забезпечення, хоча важко погодитись з думкою автора, що його слід вважати частиною системи фінансового забезпечення, навіть за назвою стає зрозумілим, що це різні дві системи, які мають тісний зв'язок, аналогічне зауваження стосується й інформаційного забезпечення.

Отже, аналіз існуючих розробок щодо структури та складу елементів системи фінансового забезпечення показав, що є певні невирішені протиріччя та недоліки, які слід врахувати у подальших розробках.

Системний підхід дослідження об'єктів передбачає, що у системи є вхід і вихід. На вході системи фінансового забезпечення слід відобразити нормативно-правове та інформаційне забезпечення: перше вказує на те, що фінансування здійснюється виключно у правовому полі України та згідно з міжнародними нормативно-правовими актами, ратифікованими в Україні, а друге відповідає наявності певної інформації щодо наявних і можливих банківських інновацій, готових до впровадження. Також вхідною інформацією системи фінансового забезпечення має бути інформація про потреби такого забезпечення та фінансовий стан суб'єкта впровадження інновацій, оскільки важливою передумовою формування системи фінансового забезпечення є оцінювання фінансового стану банку.

Щодо обов'язкових елементів системи фінансового забезпечення, окрім тих, що перераховані в процесі узагальнення визначень, а саме: суб'єкти фінансування; об'єкти фінансування; функції фінансування; джерела фінансування; форми фінансування; методи фінансування; важелі фінансування; моніторинг за фінансуванням; контроль за фінансуванням; регулювання фінансування; умови фінансування, слід включити предмет фінансування та мету, що авторами поки що не враховано. Схема структури системи фінансового забезпечення впровадження банківських інновацій показана на рис. 2.

З даних рис. 2 видно, що суб'єкт-власник системи фінансового забезпечення впровадження інновацій обирає об'єкти фінансування, тобто є їх причиною, тому зв'язок між ними відображено як "причина-наслідок". До складу об'єктів системи фінансового забезпечення віднесено: 1) активи банку, оскільки впровадження певних інновацій потребує реальних грошових коштів, що відображаються в активі балансу

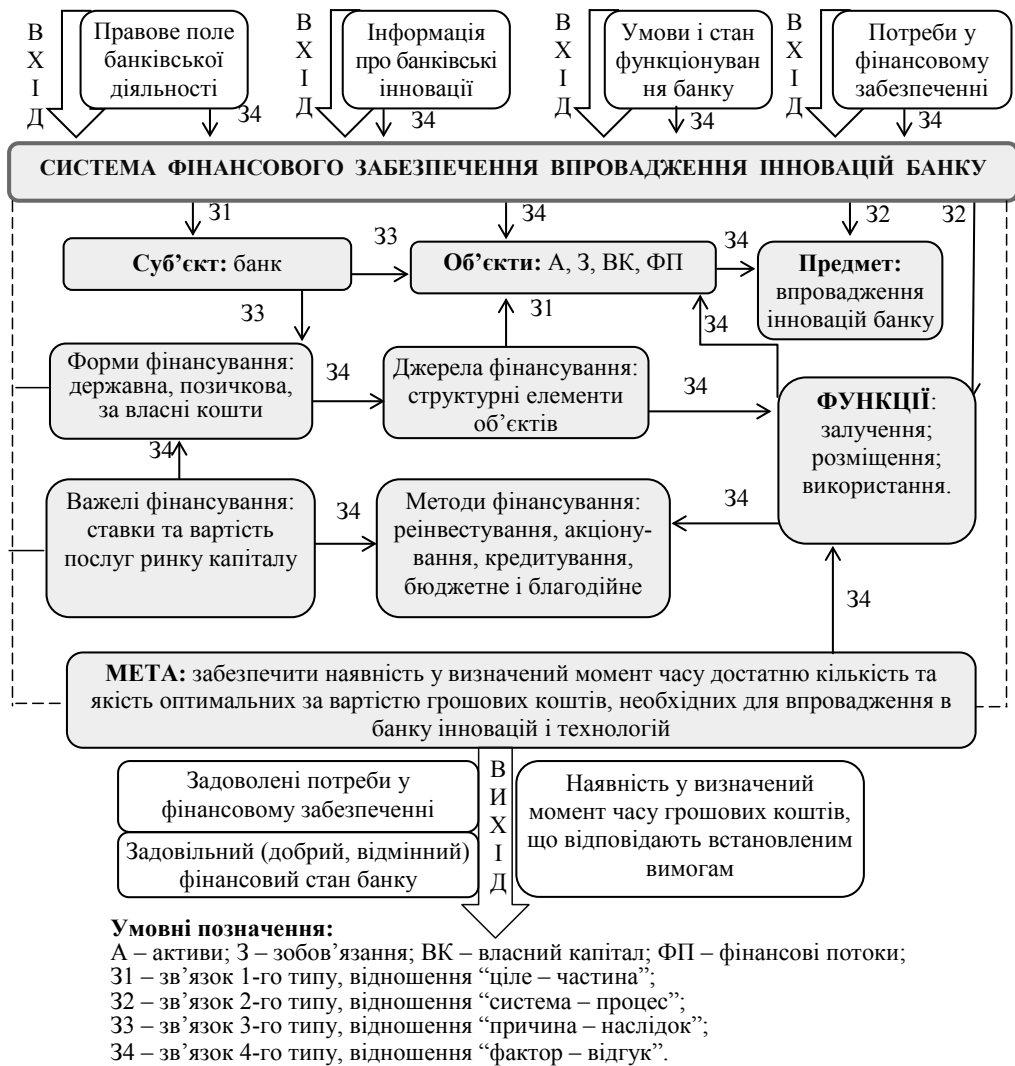

Рис. 2. Система фінансового забезпечення впровадження інновацій банку

банку; 2) зобов'язання банку, які в сукупності відображають залучений і запозичений капітал, необхідний для фінансування діяльності; 3) власний капітал, що відповідає всім джерелам самофінансування впровадження інновацій; 4) фінансові потоки.

На схемі (рис. 2) не відображені можливі управлінські функції системи фінансового забезпечення, до яких доцільно віднести: оцінювання потреб у фінансуванні та його

джерел, планування фінансових потоків, облік і аналіз джерел фінансування, аналіз методів фінансування, контроль за використанням грошових коштів, спрямованих на впровадження інновацій. Це зумовлено тим, що ці функції можуть бути вбудовані в систему, а можуть бути частиною системи фінансового менеджменту банку.

На основі вищезазначеного можемо зробити висновки, що сформована систе-

ма фінансового забезпечення впровадження інновацій в банку має певні особливості, які вирізняють її з-поміж існуючих розробок:

- 1) в структурі системи відображено взаємозв'язки її елементів з урахуванням чотирьох типів: 1) "ціле-частина"; 2) "система-процес"; 3) "причина-наслідок"; 4) "фактор-відгук", що комплексно показує і структуру системи та характеризує основи її функціонування;
- 2) в структурі системи виокремлено не тільки її суб'єкт та об'єкти, а й конкретний предмет фінансування – впровадження інновацій банку;
- 3) враховано мету формування та функціонування системи;
- 4) враховано вплив вхідних початкових умов у вигляді інформаційних та інших потоків, результативну складову у вигляді виходів системи: 1) задоволених потреб у фінансовому забезпеченні; 2) наявність у момент часу грошових коштів, що відповідають встановленим вимогам кількості, якості та вартості; 3) як мінімум задовільний, а то й добрий або відмінний фінансовий стан банку.

Окрім структури важливою характеристикою будь-якої системи є її організація, під якою розуміють внутрішню упорядкованість і узгодженість взаємодії її елементів, сукупність процесів, що утворюють систему, процес, через який утворюється і зберігається структура системи. У зв'язку із цим постає необхідність розкрити зміст та послідовність етапів фінансового забезпечення, що буде предметом подальших досліджень автора. Також для підвищення дієвості сформованої системи доцільно окремим питанням розглянути фінансові інструменти фінансового забезпечення впровадження інновацій, проаналізувати та за необхідності створити методичні підходи до оцінювання, формування оптимального набору джерел фінансування.

Література

1. *Riding The Wave. How Europe can gain from the rising tide of scientific data: Final report of the High Level Expert Group on Scientific Data; A submission to the European Commission, October 2010* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/e-infrastructure/docs/hlg-sdi-report.pdf>.

2. *Gantz J., Reinsel D. The Digital Universe In 2020: Big Data, Bigger Digital Shadows, and Biggest Growth in the Far East, December 2012, by John Gantz and David Reinsel, ponsored by EMC* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emc.com/collateral/analyst-reports/idc-the-digital-universe-in-2020.pdf>.

3. *The Global Competitiveness Report 2013-2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.

4. *Стратегічний план АТ "Ощадбанк" на 2012-2015 роки.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oschadnybank.com/uploads/Presentation_28.12.11.pdf.

5. *Стратегический план развития Сбербанка России до 2014 года* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sberbank.ru/common/img/uploaded/ir/pics/strategy_rus.pdf.

6. *Укрексімбанк 20 років: досвід, надійність, розвиток* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eximb.com/img/app_links/1518.pdf.

7. *Перелік банків України, які знаходяться на ліквідації станом на 30.09.2014 за даними Національного банку України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75473&cat_id=40259.

8. *Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення / О. І. Амоша [та ін.]; НАН України, Інститут економіки промисловості.* – Донецьк, 2007. – 328 с. – Бібліогр.: с. 280–287.

9. *Инвестиционная деятельность банков в Украине / А. И. Амоша и др.; НАН Украины, Инт экономики пром-сти.* – Донецк, 1999. – 51 с.

10. Механізми переходу економіки України на інноваційну модель розвитку / О. І. Амоша та ін.; наук. ред. О. І. Амоша; НАН України, Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2002. – 108 с.
11. Васильєва Т. А. Банковское инвестирование на рынке инноваций: Монография. – Сумы: Изд-во СумГУ, 2007. – 513 с.
12. Васильєва Т. А. Банківське фінансування інноваційної діяльності: Монографія. – Суми: Ділові перспективи, 2006. – 60 с.
13. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України: Монографія. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
14. Національна інноваційна система: зарубіжний досвід, стан в Україні: аналіт. матеріали до Парламент. слухань / В. М. Геєць та ін.; ред. В. М. Геєць, Л. І. Федулова; НАН України, Ін-т економіки і прогнозування. – К., 2007. – 184 с.
15. Колодізєв О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: Монографія; Харк. нац. екон. ун-т. – Х.: ІНЖЕК, 2009. – 239 с. – Бібліогр.: 273 назв. – укр.
16. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: дис. ... д-ра екон. наук: 08.04.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 422 с.
17. Кузнєцова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія. – Львів: Львів. банків. ін-т НБУ, 2005. – 320 с.
18. Кузнєцова А. Я. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія. – Львів: Львів. банків. ін-т НБУ, 2004. – 279 с.
19. Кузнєцова Л. В. Теоретико-методологічні засади фінансової діяльності банку: Монографія / Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса: Видавництво "Атлант", 2009. – 324 с.
20. Куценко Ю. Ю. Капітал інновацій. Моделі та типові етапи: Наук.-практ. посіб. з інноваційно-фінансового менеджменту. – К.: ЗАТ "ВІПОЛ", 2003. – 150 с.
21. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Моногр. / Ін-т екон. прогнозування НАН України, Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2004. – 434 с. – Бібліогр.: с. 392–407.
22. Присяжнюк А. Ю. Управління інноваційною діяльністю в контексті формування фінансових потоків: Монографія. – К.: ДКС "Центр", 2011. – 211 с.
23. Рошило В. І. Джерела фінансування інноваційного розвитку підприємств. – Чернівці: Книги-XXI, 2006. – 272 с.
24. Сердюк І. Г. Фінансове регулювання інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні: Монографія / Наук. ред. О. П. Орлюк; НДІ інтелект. власності Акад. прав. наук України. – К.: Лазурит-Поліграф, 2007. – 215 с.
25. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: Монографія / М. І. Дуба та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Дуби і канд. екон. наук, доц. О. М. Юркевич; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К.: КНЕУ, 2013. – 425 с.
26. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: Учебник. – 4-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Питер; М.; Нижний Новгород; Воронеж: 2004. – 400 с.
27. Економічна енциклопедія: у трьох т. / Відп. ред. С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр "Академія". – Т. 3. – 2002. – 952 с.
28. Зятковський І. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 215 с.
29. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
30. Сокиринська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 88–95.
31. Ільїна К. О. Формування системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку у відкритій економіці України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2011. – 20 с.